

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Г.Б. Малютіна, аспірант, Сумський національний аграрний університет

В статті здійснено оцінку конкурентоспроможності аграрного сектору Сумської області за основними сферами конкуренції, що ґрунтуються на основі факторів виробництва, інвестицій, нововведень, та окреслення основних напрямків збільшення конкурентних переваг.

Ключові слова: конкуренція, аграрний сектор, робоча сила, попит, інвестиція, основні фонди

Постановка проблеми. Аграрний сектор України з його базовою складовою, сільським господарством, є системоутворюючим в національній економіці, формує засади збереження суверенності держави – продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій [1].

Формування конкурентоспроможного аграрного сектору є важливим завданням управління стійким розвитком національної економіки. Підвищення рівня конкурентоспроможності аграрно-індустріальних регіонів України безумовно позитивно впливає на тенденції економічного розвитку країни та сприяє нарощенню її конкурентних переваг на зовнішніх ринках.

Правильна та точна комплексна оцінка конкурентоспроможності регіонів повинна охоплювати два рівні дослідження, а саме: вищого та нижчого, - які характеризують поточний та стратегічний вплив відповідних факторів.

Аналіз останніх досліджень. Питаннями підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору вітчизняної економіки опікуються наступні науковці: В. Геєць, М. Малік, В. Мессель-Веселяк, О. Онищенко, Б. Пасхавер, П. Саблук та ін. Але попри велику кількість напрацювань з цієї проблематики подальшого вирішення потребують питання пов'язані з удосконаленням механізму формування та підтримки

конкурентних переваг різнорівневих об'єктів конкурентоспроможності.

Формулювання мети статті. Метою даної статті є оцінка конкурентоспроможності аграрного сектору Сумської області за основними сферами конкуренції, що ґрунтуються на основі факторів виробництва, інвестицій, нововведень, та окреслення основних напрямків збільшення конкурентних переваг.

Виклад основного матеріалу. Проведемо оцінку конкурентоспроможності аграрного сектору Сумської області на основі статистичних даних та низки коефіцієнтів, що зустрічаються в науковій літературі.

Такий фактор як можливість працевлаштування в більшій мірі буде відображати рівень конкуренції на основі факторів виробництва.

Як видно з таблиці 1, в вітчизняній економіці спостерігається з 2009 року позитивна динаміка економічно активного населення. Зайнятість населення в сільському господарстві суттєво скоротилась як в цілому в Україні, так і в Сумській області зокрема. Причому Сумська область характеризується більш інтенсивними негативними тенденціями кількості зайнятих в сільському господарстві, ніж в цілому українська економіка (якщо скорочення кількості зайнятих в сільському господарстві в цілому в економіці склало 17%, то в Сумській області цей показник сягнув майже 30%).

Попит на працюючих представимо на основі кількості робочих місць в таблиці 2.

Таблиця 1

Середньорічна кількість зайнятих в економіці України та Сумської області в 2008-2012 рр., тис. ос.

Показник	Region	РОКИ				
		2008	2009	2010	2011	2012
Економічне активне населення	Україна	22397,4	22150,3	20266,0	20324,2	20354,3
	Сумська область	587,4	562,3	556,2	570,9	568
Середньорічна кількість зайнятих в економіці	Україна	11 389	10 653	10 758	10 556	10 589
	Сумська область	289	267	258	248	250
Середньорічна кількість зайнятих в сільському господарстві	Україна	700	625	595	561	576
	Сумська область	28	23	22	22	20

Джерело: Державна служба статистики України

Таблиця 2

Динаміка попиту на робочу силу в 2008-2012 рр., тис. ос.

Показник	РОКИ				
	2008	2009	2010	2011	2012
Кількість робочих місць	91,1	65,8	63,9	59,3	48,6
в т.ч. в сільському господарстві	4,0	2,2	2,9	2,7	2,5

Джерело: Державна служба статистики України

Таблиця 2 свідчить, що попит на робочу силу в країні значно скоротився (майже в 2 рази) за останні роки. При такому скороченні попит на робочу силу в сільському господарстві має також тенденцію до зниження. Таким чином можна зробити висновок, що можливості сільських мешканців по працевлаштуванню з кожним роком скорочуються. Співставлення таблиць 1 та 2 показує кількість робочих місць в сільському господарстві по відношенню до загальної кількості працюючих в цій сфері є досить незначною. Це говорить про узгодженість вимог робітників та пропонованих реальних умов праці, що забезпечує достатню конкурентоспроможність аграрного сектору вітчизняної економіки порівняно з іншими її секторами.

Наступним рівнем конкуренто-спроможності,

який ми оцінимо буде конкурентоспроможність на основі інвестицій. В економічній літературі можна знайти підходи, що висвітлюють необхідність дослідження рівня освіти та кваліфікації при оцінці рівня конкурентоспроможності на основі інвестицій [2]. Розглянемо динаміку безробітних в українській економіці в 2008-2012 роках.

Таблиця 3 показує, що максимальна частка в кількості безробітних як в цілому в Україні, так і в Сумській області відводиться на осіб, що мають повну загальну середню освіту, а наступну позицію займає контингент з неповною вищою освітою.

Спостерігається скорочення чисельності безробітних, що мають повну вищу освіту та базову вищу освіту, в цілому по Україні і в Сумській області зокрема.

Таблиця 3

Динаміка і структура безробітних за рівнем освіти в Україні та в Сумській області в 2010-2012 рр., тис. ос.

Освіта	РОКИ					
	2010		2011		2012	
	Україна	Сумська область	Україна	Сумська область	Україна	Сумська область
Повна вища	389,9	38,3	394,1	36,9	433,4	32,1
Базова вища	33,9	9,4	46,1	8,0	26,4	5,4
Неповна вища	337,2	39,3	317,0	40,4	282,8	45,9
Повна загальна середня	897,1	168,1	878,9	167,4	839,1	165,0
Базова загальна середня	127,4	47,6	96,3	44,4	72,7	39,2

Джерело: Державна служба статистики України

В таблиці 4 розглянемо динаміку структури безробітних сільського населення за рівнем освіти в 2009-2012 рр. Аналіз таблиці 4 показує, що в сільському господарстві менше всього безробітних, що мають базову вищу освіту. Найбільша кількість безробітних в аграрному секторі осіб, що мають повну загальну середню освіту.

Динаміка структури безробітних свідчить, що в аграрному секторі за останні п'ять років збільшилась кількість безробітних з повною вищою освітою, що говорить про недостатню конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств. Така специфіка може бути пояснена скороченням частки робочих місць, що потребують спеціальних знань.

Таблиця 4

Динаміка і структура безробітних сільського населення України за рівнем освіти в 2008-2012 рр., тис. ос.

Показник	РОКИ				
	2008	2009	2010	2011	2012
Повна вища	25,4	40,6	39,1	45,3	54,6
Базова вища	4,7	7,2	8,8	11,9	7,6
Неповна вища	61,4	71,7	68,8	65,9	77,1
Повна загальна середня	250,3	328,9	309,9	343,9	326,5
Базова загальна середня	55,3	53,2	66,8	54,3	42,1

Джерело: Державна служба статистики України

Конкурентоспроможність на основі нововведень можлива для робітника, який задіяний в аграрному секторі, за наявності отримання додаткової освіти. Робітник сільського господарства з причин відсутності вимоги до підвищення своєї кваліфікації сьогодні мають відчутно низькі конкурентні переваги з працівниками інших сфер народного господарства.

Здійснимо оцінку конкурентоспроможності аграрних підприємств Сумської області. Основними напрямками діяльності аграрних

виробництв є рослинництво та тваринництво. Конкурентоспроможність підприємств на основі факторів виробництва часто пов'язують з наявністю природних ресурсів, кваліфікованими кадрами, капіталом, розвитком інфраструктури. Головними ж показниками конкурентоспроможності, безумовно, повинні виступати землі сільськогосподарського призначення, продуктивні тварини, а також обсяги виробництва як основні результати діяльності. Розглянемо динаміку даних показників за останні роки в наступній таблиці.

З таблиці 5 видно, що в останні роки в Україні відбулось зменшення посівних площ на 6,56% та поголів'я ВРХ на 8,52%, що говорить про значне скорочення ресурсної бази сільського господарства. Сумська область зберегла обсяг посівних площ, що є позитивним явищем на фоні

загальних тенденцій аграрного сектору в Україні. Негативним в аграрному секторі Сумщини є значно скорочення ВРХ на 18,24% (при зменшенні в межах України на 8,52%) та свиней на 20,28% (при збільшенні в межах України на 16,1%)

Таблиця 5

Динаміка ресурсних показників конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва України та Сумської області в 2008-2012 рр.

Показник	Регіон	РОКИ					Відхилення 2012 р. до 2008 р., %
		2008	2009	2010	2011	2012	
Динаміка посівних площ (тис. га) та поголів'я сільськогосподарських тварин (тис. голів)							
Посівна площа	Україна	22116,7	20864,4	20589,6	20499,3	20665,5	-6,56
	Сумська область	1444,0	1447,5	1439,9	1439,1	1449,5	+0,38
ВРХ	Україна	5079,0	4826,7	4494,4	4425,8	4645,9	-8,52
	Сумська область	205,0	178,1	163,9	159,7	167,6	-18,24
Свині	Україна	6526,0	7576,6	7960,4	7373,2	7576,7	+16,10
	Сумська область	207,0	199,3	201,5	155,7	165,0	-20,28
Динаміка виробництва сільськогосподарської продукції, тис. т							
Зерно	Україна	53290,1	46028,3	39270,9	56746,8	46216,2	-13,27
	Сумська область	1719,2	2005,0	1323,9	2522,2	2667,8	+55,17
Тварини та птиця	Україна	2652,8	2785,1	2936,7	2978,1	3149,6	+18,72
	Сумська область	59,1	55,2	59,0	58,4	62,4	+5,58
Молоко	Україна	11714,4	11609,6	11248,5	11086,0	11377,6	-2,87
	Сумська область	468,2	456,2	430,5	418,3	427,3	-8,73

Джерело: Державна служба статистики України

Динаміка показників, що відображають використання ресурсної бази – збору зерна в Сумській області є позитивною, що йде в розріз з загальноукраїнськими тенденціями.

Отже, конкурентоспроможність сільськогосподарських виробників Сумської області в сфері виробництва зерна суттєво

виросла порівняно з аграрним сектором української економіки в цілому.

Конкурентоспроможність на основі інвестицій також оцінюється за допомогою показників, що характеризують динаміку інвестування (див. рис.1).

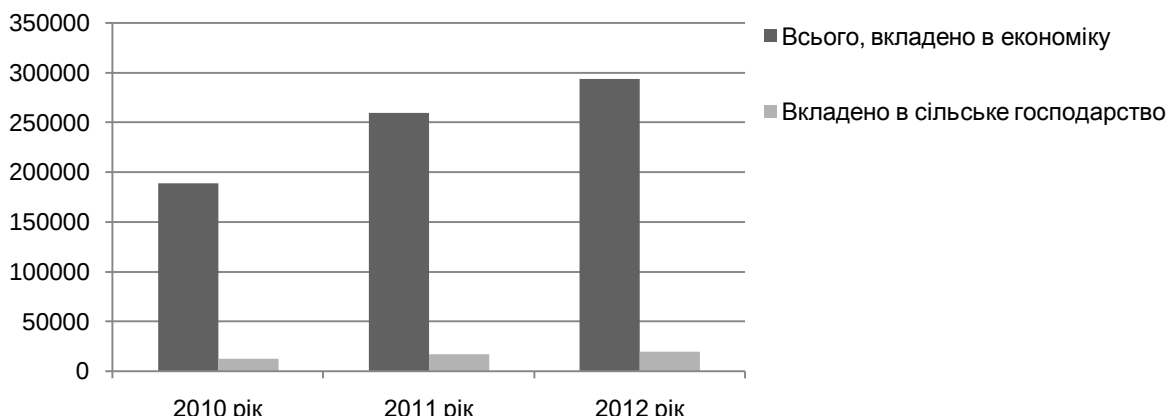

Рис. 1. Динаміка інвестування в 2010-2013 рр.

Джерело: Державна служба статистики України

Інвестиційна активність організацій в аграрному секторі України за останні роки збільшилась в 1,6 рази, однак при цьому частка інвестицій, що спрямовуються в сільське

господарство не перевищує 7%.

Інтенсивність інвестиційного процесу можна визначити на основі аналізу динаміки оновлення та вибуття основних фондів (табл. 6).

Таблиця 6

Динаміка оновлення та вибуття основних фондів сільського господарства України в 2008-2012 рр.

Показник	РОКИ				
	2008	2009	2010	2011	2012
Надійшло основних засобів, млн. грн.	10385	7376	8191	26633,145	27019,372
Вибуло основних засобів, млн. грн.	1855	967	1027	472,074	1246,076
Вартість основних засобів на кінець року, млн. грн.	95880	103187	113388	120667955	137639905

Ступінь зносу, %	45,7	39,6	40,8	32,6	34,6
------------------	------	------	------	------	------

Джерело: Державна служба статистики України

Як видно з таблиці 6 процес вибуття основних засобів здійснюється менш інтенсивно ніж процес оновлення, що свідчить про позитивні тенденції в аграрному секторі України.

Підвищення ефективності відтворення основних фондів є наслідком інтенсивного відтворення та використання діючих основних фондів підприємства. В сільському господарстві України спостерігається незначна зношеність обладнання порівняно з іншими галузями економіки. Так, найбільш застарілими є основні засоби підприємств сфери транспорту та зв'язку, промисловості, установ освіти, охорони здоров'я та основні засоби підприємств сфери будівництва. Найменший ступінь зносу основних засобів характерний для підприємств сфери надання індивідуальних послуг, сфери культури та спорту (7,4%) [4].

Висновки та пропозиції. Таким чином, оцінка конкурентоспроможності різнорівневих об'єктів аграрного сектору економіки України та Сумської області показала, що:

1. Робітники сільського господарства внаслідок відсутності умов розвитку конкурентних переваг мають більш низький рівень конкурентоспроможності порівняно з іншими галузями.

2. Досить великі загрози втрати роботи в сільському господарстві несуть особи, що не мають вищої освіти. Також спостерігається тенденція збільшення кількості безробітних з повною вищою освітою .

3. Конкурентоспроможність сільськогосподарських товаровиробників в сфері рослинництва зменшилась при одночасному зменшенні ресурсної бази. Сумську область в цій динаміці можна вважати виключенням через значне нарощення виробництва зернової продукції. Тваринництво ж в Сумській області має низькі позиції в порівнянні з середньоукраїнськими.

4. Динаміка інвестицій в основний капітал в аграрному секторі має тенденцію до зниження порівняно з загальним інвестуванням в національній економіці. Це є негативним моментом в плані конкурентних позицій аграрного сектора.

5. В сільському господарстві України спостерігається порівняно з іншими галузями невисокий рівень зносу основних засобів, що може бути потенціалом збільшення конкурентних переваг.

Список використаної літератури:

1. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. N 806-р [Електронний ресурс]. – Міністерство аграрної політики та продовольства України. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/ru/node/7644>
2. Ермолина Н.А. Оценка конкурентоспособности разноуровневых объектов аграрного сектора экономики Уральского федерального округа и Челябинской области / Н. А. Ермолина, И. Д. Колмакова // Вестник Челябинского государственного университета. – № 36 (251). – 2011. – С. 153–161
3. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
4. Захарін С.В. Удосконалення державної амортизаційної політики для стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності / С.В. Захарін // Проблеми науки. – 2009. – №10. – С. 20-27

Малютина А. Б. Оценка конкурентоспособности аграрного сектора Сумской области

В статье осуществлена оценка конкурентоспособности аграрного сектора Сумской области по основным сферам конкуренции, которые основываются на факторах производства, инвестиций, нововведений, и выделены основные направления увеличения конкурентных преимуществ.

Ключевые слова: конкуренция, аграрный сектор, рабочая сила, спрос, инвестиция, основные фонды

Malyutina A. Estimation of competitiveness of agrarian sector of Sumy area

The estimation of competitiveness of agrarian sector of the Sumy area is carried out on basic spheres competitions, that are base on factors of production, investments, innovations, and basic directions of increase of competitive edges are distinguished.

Keywords: competition, agrarian sector, labour force, demand, investment, capital assets

Дата надходження до редакції: 17.03.2014 р.

Рецензент: д.е.н., професор Соколов М.О.